

Riigikogu majanduskomisjoni ja keskkonnakomisjoni avaliku ühise istungi protokoll nr 55

Eesti, videosild

Teisipäev, 03. august 2021

Algus 10.00, lõpp 12.00

Juhatajad: Kristen Michal (esimees), Yoko Alender (esimees)

Protokollija: Maria Haas (konsultant)

Võtsid osa:

Majanduskomisjon

Komisjoni liikmed: Annely Akkermann, Riho Breivel, Jüri Jaanson, Kalvi Kõva, Sven Sester, Mihhail Stalnuhhin

Komisjoni ametnikud: Kaido Rosin (nõunik-sekretariaadijuhataja), Piia Schults (nõunik), Mari Tänav (nõunik), Grete Vahter (konsultant)

Keskkonnakomisjon

Komisjoni liikmed: Heiki Kranich, Igor Kravtšenko, Natalia Malleus, Andres Metsoja, Timo Suslov

Komisjoni ametnikud: Elle Kaur (nõunik-sekretariaadijuhataja), Kristel Kits (konsultant)

Puudusid:

Majanduskomisjon: Raimond Kaljulaid, Siim Kallas, Mihhail Korb

Keskkonnakomisjon: Peeter Ernits, Jevgeni Ossinovski

Kutsutud: kollektiivse pöördumise esindajad Kadri Kõusaar, Eveliis Padar ning Andi Hektor (2. päevakorrapunkt); kollektiivse pöördumise esindajad Olev-Andres Tinn, Valdur Lahtvee, Madis Vasser ja Peep Mardiste (3. päevakorrapunkt); Keskkonnaministeeriumi kliimaosakonna juhataja Kädi Ristkok ning peaspetsialist Imre Banyasz, välisõhu ja kiirgusosakonna juhataja Heidi Koger ning nõunik Marilyn Jaska, haridus- ja teadusministri nõunik Mario Kadastik ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetikaosakonna juhataja Jaanus Uiga (2.-3. päevakorrapunkt); Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna pressinõunik Veiko Pesur, stenogrammi- ja tõlkeosakonna toimetaja Kaari Tamm ning konsultant Liina Janson (1.-3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Päevakorra kinnitamine
2. Kollektiivne pöördumine „Puhas elekter aastaks 2035“
3. Kollektiivne pöördumine “Eesti ei ole tuumapolügoon”

1. Päevakorra kinnitamine

Kristen Michal sõnas, et esmalt arutatakse avalikul ühisistungil läbi kaks kollektiivset pöördumist. Seejärel jätkab majanduskomisjon oma istungiga, kus toimub arvamuse andmine

Euroopa Liidu asjade komisjonile, mis puudutab Eesti seisukohti jätkusuutliku rahastamise taksonoomia kohta. Lisaks on päevakorras info ja muud küsimused.

Yoko Alender lausus, et keskkonnakomisjoni poolt käsitletakse vaid avaliku ühisistungi päevakorrapunkte.

Otsustati:

1.1. Kinnitada päevakord

Majanduskomisjon (konsensus: Anneli Akkermann, Riho Breivel, Jüri Jaanson, Kalvi Kõva, Kristen Michal, Sven Sester).

Keskkonnakomisjon (konsensus: Yoko Alender, Heiki Kranich, Igor Kravtšenko, Natalia Malleus, Andres Metsoja, Timo Suslov).

2. Kollektiivne pöördumine „Puhas elekter aastaks 2035“

Istung on järelvaadatav aadressil

<https://www.youtube.com/watch?v=pG1rXoLaEAK>

Kristen Michal sõnas, et otsust istungil vastu ei võeta. Avalikul istungil toimuv arutelu ongi üks seaduse kohaselt nõutavatest otsustest. Rääkides sisulisest poolest, siis kohalik energiatootmine tähendab jõukuse kasvu, teadmiste sissetoomist ning ka hilisemat ekspordipotentsiaali. Energeetika liigub järjest enam planeeti säästvamate viiside suunas. Rääkides tuumajaamadest, peab Eesti arutelu tulemusena saama teadmisi enne riigi tasandil otsuste langetamist. See on ka käesoleva istungi üks eesmärkidest. Järgmiste põlvkondade tuumaenergeetika lahendusteni jõudmiseni läheb veel kümneid aastaid, kuid enne seda oleks Eestil vaja teatud sammud astuda. Kui seda ei soovita, tuleb ka see otsus teadlikult vastu võtta.

Kollektiivse pöördumise „Puhas elekter aastaks 2035“ esindaja **Andi Hektor** tutvustas pöördumise sisu (lisa 1).

Kollektiivse pöördumise „Eesti ei ole tuumapolügoon“ esindaja **Valdur Lahtvee** uuris, kust pärineb väide, et Soome roheline erakond toetab tuumaenergeetikat.

Andi Hektor vastas, et antud väide on pärit Soome roheline loodud veebilehelt, ehk küll mitte erakonna ametlik väljaanne, aga kindlasti erakonna liikmete koostatud, mis on väga põhjalik faktikogumik. Samuti on teada poliitilisest debatist, et Soome rohelised ei ole tuumavastased.

Valdur Lahtvee sõnas, et antud teave võib olla eksitav, kuna Soome rohelised on väljendanud tuumavastast seisukohta ning ka valitsusest sellega seotud teemade tõttu välja astunud.

Kollektiivse pöördumise „Eesti ei ole tuumapolügoon“ esindaja **Madis Vasser** tundis huvi, kas kõnealune rahvaalgatus uuris spetsiifilisemalt mõnda tuumatehnoloogiat või vaadati laiemalt tuumaenergiat kui sellist.

Andi Hektor vastas, et rääkida saab kolmandast ning kolm pluss põlvkonnast, neljandat olemas veel ei ole. Selle definitsioon saab selgeks, kui hakatakse jõudma viiendasse põlvkonda. Põlvkondade eristamine tekib tagantjärele. Kõnealuses rahvaalgatuses tehnoloogia küsimust konkreetselt sõnastatud ei ole.

Kristen Michal sõnas, et on jäänud mulje, et järgnev arutelu, mis on seotud tuumatehnoloogia Eestisse rajamisega, puudutab justnimelt hüpoteetilisi kümne aasta pärast tekkivaid neljanda põlvkonna tuumavõimsusi, mida hetkel olemas ei ole, samuti ei ole täna teadmisi, millised need on. Kui üldse arutatakse tuumaenergeetika teemadel Eestis, siis peetakse silmas just neljandat põlvkonda. On jäänud mulje, et enne ei soovita kusagile liikuma hakata, kui on selge, et tulevad uuema põlvkonna veelgi ohutumad rektorid. **Michal** uuris, mis on pöördujate arvamus sellest.

Andi Hektor vastas, et Eesti suuruselt tulenevalt ei saa rajada konventsionaalset kolmanda põlvkonna jaama, sest need on liiga suured. Eesti puhul on võtmesõna modulaarsed tuumajaamad ehk jaamad, mille ühikuvõimsus on alla 600 MW. Selline tehnoloogia on tegelikult Venemaal olemas, kuid poliitilistel põhjustel seda osta ei soovita. Lisaks tuleks kaaluda, kas see on äriliselt üldse tasuv. Eesti kontekstis tuleb silmas pidada, et kõigil uutel jaamadel peab olema passiivse jahutamise võimekus ning lisaks modulaarsus, ehk siis jaam tehakse valmis tehases, mitte ehitusobjektile, mis tagab kiirema ja sujuvama ehitusprotsessi. Esimene lääne tehnoloogial baseeruv moodultuumajaam peaks valmima 2026. aastal Kanadas. Eesti kontekstis võiks rääkida 2030. aastast, et saaks hakata otsustama, milline on tehnoloogia, mida siia soovitakse.

Sven Sester tundis huvi, kes on kõnealuse pöördumise puhul huvigrupp ning mis on allakirjutanute ühisnimetaja. Pöördumise üks ettepanekutest oli, et riik hakkaks koostama tuumaenergiaseadust. **Sester** uuris, mida selle all mõeldakse, kas see tähendaks regulatsiooni või raamistikku, kuidas tuumaenergiat riigis peaks kasutama. Lisaks on pöördumises ettepanek, et riik rahastaks uuringuid ja õppekavasid. Ta küsis, millisena nähakse tulevikus riigi rolli laiemas plaanis ning kas sellise energialiigi edasiarendamine ja väljaheitamine peaks olema riiklikult rahastatav või jääma erasektorisse.

Andi Hektor sõnas, et huvigrupp on rohelise ilmavaatega inimesed, kes on veidi tehnoloogiakesksemad. Poliitilist vaadet külge seotud ei ole, lisaks on palju tehnoloogia ning akadeemilise taustaga inimesi. Eestis on olnud ettevalmistamisel tuumaenergeetikaga seotud seadusandlus, mis mingil hetkel pandi pausile. See protsess tuleb uuesti käsile võtta. Tuumaenergeetika on rahvusvaheliselt tugevalt reguleeritud. Õigusliku süsteemi loomine on väga pikk protsess, kuna see peab olema seotud rahvusvaheliste kokkulepetega. See ei pea olema väga intensiivne tegevus, mis tuleb kohe käima lükata, kuid vaikselt tuleks seda siiski teha. Osa tuumaenergeetikast on paratamatult riikliku regulaatori olemasolu. Rahastamise osas on kaks võimalust. Hetkel on turul energeetikas piisavalt raha ning ei peaks kaasama riiklikku kapitali tuumajaama ehitamisse. Samas riik siiski võiks olla osaline selles protsessis. Uuringute puhul on valik, kas need maksab kinni riik või kulu antakse eraettevõtjatele, kuid sellisel juhul tuleb raamistik selgelt paika panna.

Heiki Kranich tundis huvi, kas on olemas arvutused kogu selle protsessi keskkonnamõju ja tasuvuse kohta, mis algab tuumajaama loomisest ning lõpeb tuumajäätmete utiliseerimisega.

Andi Hektor vastas, et esitluses on välja toodud slaid, kus on proovitud arvesse võtta kogu elukaar. Kui võtta arvesse ainult aktiivne periood tuumajaama tööst, siis CO₂ emissioon tuleks äärmiselt väike. Uue põlvkonna puhul ei ole teada, millised numbrid täpselt tulevad. Moodultuumajaamad on väiksemad, mistõttu lammutuskulu on toodetud energiaühiku kohta samuti oluliselt väiksem.

Yoko Alender küsis, kuidas nähakse hetkel Eesti riigi võimekust tuumajaama-teemalises debatis osaleda ning kaugele ettevaatavaid arenguid ise monitoorida ning kompetentseid

otsuseid teha.

Andi Hektor vastas, et Eestil väikese riigina ei jagu igale poole kompetentsi. Eesti olukord on rahuldav. Eestis on tuumavaldkonna ja kiirgusohutuse spetsialiste, kuid neid võiks rohkem olla. Tuumaohutuse valdkonnas on eelkõige tööl insenerid. Oluline on luua visioon. Inimesed, kellel on huvi antud valdkonna vastu, võiksid ennast kompetentsena hoida. Lisaks oleksid Eestis olulised mõned teadusprojektid. Kiirgusohutus on kindlasti teema, millega peab ka hetkel ilma tuumajaamata tegelema ning seda ohtu teadvustama. Lähedal asuvad mitmed tuumajaamad. Samuti on Eesti Euratomi liige ning kui siin oleks rohkem kompetentsi, siis oleks võimalik sealt ka rohkem tagasi saada.

Riho Breivel sõnas, et läbi on käinud väide, et Ida-Virumaa oleks Eestis parim koht, kuhu tuumajaam rajada. Tõenäoliselt on see tõsi, kuna seal asuvad tööstuskompleksid. **Breivel** leidis, et oluline on töö kohaliku arvamuse kujundamisega. Keeruline on selgeks teha, et hea tehnoloogia valiku puhul ei ole kiirguse ja protsessi mõju piirkonnale negatiivne. Tööd tuleb teha kohalike omavalitsuste elanikega. Ta uuris, kuidas see on planeeritud.

Andi Hektor vastas, et pöördumise esindajad on teema entusiastid ning seda professionaalselt teha ei saa. Tuumaenergeetika ei ole niivõrd tehnoloogia ega majanduse, kuivõrd hoopis kommunikatsiooni probleem. Soome näitel on näha, kuidas suurem osa elanikke soovivad, et tuumajaamad seal asuksid põhjusel, et see toob kohalikule elule kasulikku tööstust ning ettevõtlust.

3. Kollektiivne pöördumine „Eesti ei ole tuumapolügoon”

Kollektiivse pöördumise „Eesti ei ole tuumapolügoon” esindaja **Madis Vasser** tutvustas pöördumise sisu. Ta sõnas, et oluline on läbi mõelda, kas Eesti vajab tuumajaamaga kaasnevaid suuri kulutusi, pidevat tuumaõnnetuse riski ning aastatuhandete pikkust kohustust hallata tuumajäätmeid. Vastused tuleb leida küsimustele nagu kui palju energiat Eesti tulevikus vajab, kui palju sellest tuleb riigil endal toota ja kui palju on võimalik saada välisühenduste kaudu naaberriikidelt ning mis hulgal suudetakse energiat salvestada. Lisaks on oluline uurida, kas Eesti ühiskond soovib tuumatehnoloogiat ning kas töökindel tehnoloogia on olemas. Rääkides rahalisest kulust, siis riik peab paratamatult tuumajaama olemasolul tegelema tuumaohutuse järelevalvega, mis vajab spetsiifilise haridusega inimesi. Kuigi tuumakatastroof on vähetõenäoline, siis oht on alati olemas. Valmisolek peab olemas olema, mis nõuab samuti suuri kulutusi või ka hüvitamist tagajärgede puhul. Tehnoloogia osas käib diskussioon kolmanda, kolm pluss ning neljanda põlvkonna vahel. Neljas põlvkond on hetkel veel kaugesse tulevikku kuuluv, kuid Eestis tihti debattides mainitud. Kolm pluss põlvkond ei ole kommertskasutuses ennast maailmas ära tõestanud. See on veidi vana tehnoloogia, mistõttu kaasneb õnnetuse oht. Suuruse osas on antud märku, et jaam tuleb kuni 1200 MW. Sellise tuumajaama puhul oleks kohene evakuatsioon 5 kilomeetrit, paaripäevane evakuatsioon 25 kilomeetrit ning laiem piirkond 300 kilomeetrit. Sellisel juhul valdav osa Eesti elanikke oleks õnnetusest puudutatud. Isegi kui probleeme tuumajaama käitlemisel ei teki, siis jätkuvalt on probleemiks tuumakütuse transport, radiatsiooni levik ning pikaajalise ladestamise küsimus. Keskkonna ja kliimaprobleemidega tuleb loomulikult tegeleda, kuid tuumajaam heaks lahenduseks ei sobi. Vaadates täna olemasolevaid alternatiive, siis tuumajaam on nendega võrreldes ehituse poolest väga aeglane, samuti on need kallimad ning suurte riskidega. **Vasser** täiendas ettekannet mõningatele korduma kippuvatele küsimustele vastuste andmisega. Nimelt, tuumajaamata ei teki energiadefitsiiti. Juhitava baasvõimsusteta ei teki probleeme, see on ka vananev kontseptsioon. Tuumaenergia ei ole odav. Jäätmete lõpladestamisega on probleeme. Eesti ei jää tehnoloogiarongist maha, juhul kui

tuumatehnoloogiaga ei tegeleta. Muu maailm liigub tuumaenergeetikast eemale. Euroopa Liidus on näha, et liikmesriike, kes soovivad näha Euroopat tuumavabana, on rohkem kui neid, kes soovivad tuumajaamu ehitada. Ainus riik, kes suure hooga tuumareaktoreid püstitab, on Hiina. Oluline on õppida teiste riikide vigadest ning vaadata, mis hetkel on reaalselt olemas.

Yoko Alender sõnas, et esindaja väitis, et ainult Hiina panustab tuumatehnoloogiasse. **Alender** tundis huvi, millele tuginedes väidetakse, et Euroopa on tuumaenergeetikale selja pööranud.

Madis Vasser vastas, et jälgib, mis toimub Euroopa Komisjoni ja Parlamendi tasandil. Seal on näha, et rohkem on neid riike, kes soovivad tuumaenergeetikast vabaneda, eesotsas Saksamaaga. Liikumisi on mõlemas suunas, kuid nüüd peaks Eesti riigina ära otsustama, mis suund võetakse. Hetkel on diskussioonides näha, et Eestit on mainitud kui riiki, kus kaalutakse tuumaenergiat.

Yoko Alender sõnas, et paljudel riikidel, kes tuumaenergeetikaga tegeleda ei soovi, on olemas ka mingi muu alternatiiv. Kõiki aspekte tuleks kaaluda.

Jüri Jaanson uuris Hektorilt, kas on olemas sarnaseid huvigruppe ka Lätis või Leedus ning kui naaberriikides pikas perspektiivis tuumajaamasid välja arendatakse, kas Eestis on vaja endal tuumajaama, kui on võimalik elektrivarustust lähiriikidest saada. Lisaks sõnas **Jaanson**, et Vasseri ettekandes toodi välja, et tuumajaamadega kaasneb rohkem probleeme kui kasu. Ta küsis, millised probleemid avalduvad ning miks kogukonnad sellisel juhul ei protesti tuumajaamade vastu.

Andi Hektor vastas, et Eesti lähikonnas kõige tõsisem uus tuumariik on tekkimas Poolas. Lätis ei ole suurt aktiivsust. Leedus on antud teemal keerulisem debatt. Soomest tuumaelektrit juba tuuakse, kuid Soome on ise energiadefitsiidis. Hakatakse ehitama uut tuumajaama, kuid see võtab aega ning Eestile abiks ei ole. Eestis on oluline mõelda, kas soovitakse loota sellele, et lähiriigist saadakse elektrit.

Madis Vasser lausus, et on lihtne vaadata riike, kus kõik on hästi läinud. Oluline on, mis tehakse jäätmetega. Üks lahendus on ladestada tuumajäätmeid tuumajaamade enda territooriumil. Soomes on siiani sellega kõik korras olnud. Samal ajal Jaapanis inimesed tuumaenergiasse samal viisil ei suutu, arvestades Fukushima toimunut. Saksamaal suuremaid õnnetusi toimunud pole, kuid otsustati, et rohkem riskida ei soovita. Õnnetuse risk on alati olemas ning selle korral on tagajärjed mõõtmatult kallid.

Andi Hektor soovis lisada, et märtsis tuli uudis, et suure tõenäosusega tuumaenergia saab külge rohelise kleebise. Euroopa Komisjoni ekspertide mitmed raportid näitavad, et tuumaenergia kvalifitseerub rohelise energia alla. Vaadates USA-d ning Kanadat, kus investeeritakse miljardeid uue põlvkonna tuumajaamadesse riigi ja lisaks erasektori poolt, siis on näha, et põhiline vaade on tuumaenergia.

Madis Vasser sõnas, et Euroopa Liidus üks uurimiskomisjon tegi uuringu, mis näitab, et tuumaenergia võib olla tänaste teadmiste juures sobiv. Samas järgmine komisjon sõnas eelneva raporti osas, et see oli liiga lihtsustatud vaade ning tuleb vaadata rohkem süvitsi. Hetkel pole teada, milline otsus tuleb.

Kollektiivse pöördumise „Puhas elekter aastaks 2035“ esindaja **Kadri Kõusaar** sõnas, et pöördumise esindajatel ei ole äriilised eesmärgid, vaid neid huvitab, et Eesti saaks tulevikus tõeliselt roheliseks. Maailmas ei ole ühtegi näidet, kus ainult päikese- ja tuuleenergiaga oleks võimalik tänapäevaseid energiavajadusi katta. Elektrivajadus kogu aeg tõuseb.

Tarbimisvajadust küll üritatakse vähendada, kuid see ei ole realistlik. Rääkides Fukushima, siis on kohatu võrrelda maailma kõige ohtlikumat piirkonda seoses maavärinate ja tsunaamidega võrdlemisi stabiilse Põhja-Euroopaga. Fukushima puhul ütlesid kohalikud teadlased juba mitu aastat varem, et jaam tuleb sulgeda.

Sven Sester tundis huvi, miks ollakse vastu ka uuringutele tehnoloogiaste osas. Lisaks, komisjoni jõudis Fermi Energia OÜ kiri, kus lükatakse ümber kollektiivses pöördumises „Eesti ei ole tuumapolügoon” olevad väited. **Sester** palus ümberlükatud väidetele kommentaari.

Madis Vasser sõnas, et vaadates ülejäänud maailma, siis tuumatemaatika on võrdlemisi pika ajaloo ja on juba teada, mida uuringud näitavad. On teemad, mis on tuumajaamade puhul fundamentaalselt püsivad. Ei ole võimalik teha tuumatehnoloogiat, mis ei tooda tuumajäätmeid ning nende ladustamise jaoks ei ole näha väga head lahendust. Pigem nähakse seda kui viisi riigi poolt uuringuid rahastada, mis tõenäoliselt tulemust ei kannu. Eestil ei ole mõtet sellisesse valdkonda aega ning raha panustada. Vasseri sõnul väljatoodud kiri ei ole pöördujateni veel jõudnud.

Kollektiivse pöördumise „Eesti ei ole tuumapolügoon” esindaja **Olev-Andres Tinn** kommenteeris tuumaõnnetuste tõenäosust. Hetkel on maailmas umbes 440 tuumajaama. Varem oli veidi rohkem, millest kaks on lõpetanud katastroofiga. See on suur tõenäosus. Inimlikud vead ja valearvutused võivad tekitada olukorra, kus elu Eestis muutub sisuliselt võimatuks. **Tinn** ütles, et sellist riski ei ole soovi võtta.

Andi Hektor sõnas, et kui vaadata, kus õnnetused on toimunud, siis on aru saada, et ühes kohas oli ohutuskultuuriga suuri probleeme ning tuumaelektrijaamaga tehti eksperimenti. Fukushima puhul oli tegemist loodusõnnetusega. Euroopas, mida peetakse ühe parema tuumaohutuskultuuriga piirkonnaks, ei ole ühtegi tõsist õnnetust olnud. USA-s samuti töötavates jaamades ei ole õnnetusi olnud. Oli Long Islandi õnnetus, mis oli seotud seadistamisega. Kui ohutus on paigas, siis on tegemist ohutu tehnoloogiaga. Väide, et kui ehitada Eestisse moodultuumajaam ning juhtub õnnetus, siis muutub elu siin võimatuks, ei pea paika. Kui ehitada väiksem reaktor, siis ohtlik tsoon ei vähene võrdeliselt reaktori suurusega. Kui ehitada 200 MW reaktor ja seal on õnnetus, siis ohtlik tsoon, mis on umbes üks kilomeeter, jääb tuumajaama territooriumile. Kui tuumajaam on ehitatud maa alla, siis see veel omakorda vähendab õnnetuse ohtu.

Olev-Andres Tinn lausus, et Tšernobõli katastroofi likvideerimisel osales umbes 600 000 inimest. Eestil puudub selleks inimressurs.

Kristen Michal andis sõna ministriumide esindajatele kommentaaride jagamiseks.

Keskkonnaministeeriumi välisõhu ja kiirgusosakonna nõunik **Marily Jaska** kommenteeris, et kliimaeesmärkide saavutamiseks ja põlevkivielekttri tootmisest väljumiseks tuleb kaardistada kõik võimalused. Antud teema on käinud Vabariigi Valitsuse kabinetist läbi kahel korral, esmalt 2020. aastal, mil anti mandaat algatada tuumaenergia töörühma loomine ja käesoleval aastal, kui kiideti heaks ettepanek tuumaenergia töörühma koosseisu osas ja anti volitus selle kokkukutsumiseks. Kõik istungil räägitud teemad ning murekohad on ka töörühmas ülesannetena välja toodud. Hinnatakse riigi energiavajadust, energiajulgeoleku tagamist, vajadust tuumaenergia järele ning tuleb kaardistada ka kõik lähiriikide energiamajanduse arengusuunad ja koostöövõimalused, analüüsida arendamisel olevaid tehnoloogiaid ja realiseeruvaid projekte. Oluline on huvigruppide kaasamine, samuti, kes peaks juhtrolli võtma

- kas riik või erasektor. Töörühma kõige suurem eesmärk on, et erinevate ministriumide ja erapooletute ekspertide tasandil olukord ära kaardistada. Ellukutsutud töörühma eesmärk on esitada tuumaenergia kasutuselevõtmise tingimuste ja võimaluste järeldused, soovitusel ja ettepanekud Vabariigi Valitsusele. See peaks vastama küsimustele, kas, millisel juhul ning millistel tingimustel võiks Eestisse tuumaelektrijaama rajada. Töörühma esimene vahearuanne valmib 2022. aasta septembris. Sinna annavad sisendi ministriumid ning sidusrühmad. Töörühma tegevuste kajastamiseks on Keskkonnaministriumil ka temaatiline koduleht. Eesmärk on olla võimalikult läbipaistev. Tuumaprogrammi alustamine ei saa olla kiire samm. Liikudes tuumariigiks, peab kaardistama kogu elutsükli ehk planeerimisest jäätmeteni. Pädevuse tõstmist toetatakse. Kõigepealt peab ära kaardistama olukorra ning vajadused, seejärel minna õppekavade juurde.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumide energietikaosakonna juhataja **Jaanus Uiga** sõnas, et tegemist on komplekse teemaga ning neid otsuseid on vaja põhjalikult kaaluda. Tuumajaama rajamine on väga keeruline. Töörühma eesmärk ongi kõiki aspekte kaaluda ning vaadata, kas see on Eesti kliimanetraalsuse eesmärgi täitmiseks parim tööriist. Seal ei ole ainult energietika valdkonna aspektid, mis vajavad kaalumist, vaid ka kohalik aktsepteeritus ja ohutus. Kliimanetraalsuse saavutamiseks tuleb kõiki lahendusi kaaluda. Elektritarbimise kasv on paratamatu. See tähendab, et on vaja uusi tootmisvõimsusi. Soovitakse saada parima hinnaga elektrit, uued jaamad tulevad vahetevahel piiri taga. Jälgitakse, et oleks ka endal piisav varustuskindluse tase olemas. CO2 heitmete osas oli Eesti kuni 2018. aastani tipus Euroopa Liidus, sellest ajast alates aga nende vähendamises. Põlevkivienergeetika on transformeerunud, elektritootmine sellest on vähenenud. Umbes 30% Eesti tarbimisest toodetakse põlevkivist. Tööd on siiski veel palju. Päikese- ja tuuleenergia osas kellelgi veel saajaprotsendilist lahendust töös ei ole. Hetkel on oluline tegeleda investeringutega taastuvenergiasse ja energiatõhususse ning samal ajal vaadata tulevikutehnoloogijaid. Eestisse sobivad väiksemad tuumajaamad, umbes 300 MW. Seda suudab sinne võrk vastu võtta. See seab piiri ka tehnoloogiale.

Haridus- ja teadusministri nõunik **Mario Kadastik** lausus, et kui Eesti otsustab saada tuumariigiks, siis esimene prioriteet on vastava valdkonna teadmiste omandamine ja õppekavade väljatöötamine. See on pikaajaline protsess, suurusjärgus kümne aasta perspektiiv. Haridus- ja Teadusministrium oli aastaid tagasi jõud, kes alustas tuumaenergeetika programmide väljatöötamist. Sellel ajal poliitiline otsus puudus, programmid kasutusse ei jõudnud. Ollakse esindatud ka töörühmas. Kui leitakse, et see on valdkond, kus peaks edasi töötama ja tekitama kompetentsi ning kindluse, siis sellest ollakse Haridus- ja Teadusministriumis ka huvitatud. Mis puudutab teaduskomponenti ja tuumaenergeetika alast programmi, siis energietika on üks valdkondadest, mis on prioriteetne temaatika. Juba praegu erinevad programmid annavad prioriteedi energietika valdkonna uurimistöodele. Seal hetkel spetsiifilisi vahendeid ette nähtud ei ole justnimelt tuumaenergeetika arendamiseks. Üldises kontekstis tuumauuringud ei ole pärsitud. Kõiki valdkondi tuleb arendada paralleelselt. Kui Eesti otsustab, et hakatakse tegelema tuumajaama rajamiseks raamistikuga, siis tuleb prioriteeti vastavas valdkonnas tõsta. Täna on selleks ilmselt veidi vara. Siiski ka tuumaenergeetikaalased uurimistööd on teretulnud konkureerima ühistel alustel.

Sven Sester tundis huvi, kas tuumaenergeetika uuringute puhul on eraldatud rahaline ressurss või siseriiklikult eelarvevahendeid siiski ei kasutata.

Jaanus Uiga vastas, et vesiniku jaoks on eraldi vahendid olemas, pilootprojekt kuulutati hiljuti välja. Tuumaenergial selliseid vahendeid hetkel ei ole. Põhjuseks see, et Eesti ei ole sellist suunda veel endale võtnud ning Euroopa Liidu vahendeid ei saa samuti tuumaenergia jaoks kasutada.

Marily Jaska täiendas, et hetkel käib lähteülesannete ja uuringuvajaduste kaardistamine. Ministeeriumidega vaadatakse, milline uuringuvajadus ning potentsiaalne hind võiksid olla. Seejärel minnakse selle ettepanekuga Vabariigi Valitsuse kabinetti 2021. aasta sügisel. Palju soovitakse ära teha enda jõududega. Kaardistamisega saadakse ise hakkama, palju abi saadakse ka Rahvusvaheliselt Aatomienergia Agentuurilt.

Sven Sester palus täpsustada, kas töörühm on ministeeriumide vaheline või on sinna ka erasektor ning huvigrupid kaasatud.

Marily Jaska sõnas, et hetkel on töörühm ministeeriumide tasandil. Kui läheb sisuliseks aruteluks, siis võiks koostööd laiendada.

Riho Breivel leidis, et praeguse arutelu juures ei ole õige hirmutada ühiskonda Tšernobõli katastroofiga. On teada, et selle jaama eesmärk ei olnud elektri tootmine. Hetkel on arutelu teemaks teistsuguse tehnoloogiaga jaamade ehitamine ning planeerimine.

Andi Hektor uuris, kas Eestis ei peaks mõtlema sellele, et EAS-is oleks tööl koordinaator, kes Euratomiga seotud oleks. Kuna Eesti on niikuinii liige, siis see võimaldaks tuua raha tagasi Eesti ettevõtetele ja teadusprogrammidesse.

Marily Jaska vastas, et Euratomi kontaktpunktiks on Keskkonnaamet. Koostöö toimib, infoväljas ollakse olemas. Kui olukord nõuab veel tihedamat koostööd, siis kontaktid kindlasti leitakse.

Valdur Lahtvee leidis, et peab mõtlema kahele aspektile. Esiteks, täna turul olevad kolm pluss ning neljanda põlvkonna tuumatehnoloogiaid promotakse kui suurt tehnoloogiauuendust. Siiski, täna turul olevad tehnoloogiad, mis baseeruvad taastuvatel allikatel ehk tuul, päike ning vesinik, on efektiivsemad energiatootmise tehnoloogiad kui auruturbiin, mida käitab mingisugune soojusallikas. Teiseks, Tšernobõliga ei hirmutata, kuid tuleb meeles pidada, et mõned nädalad tagasi pädev riigiasutus ei suutnud tagada isegi külmlao vajalikku temperatuuri.

Andres Metsoja tõi välja, et tihti käib arendusprotsessiga kaasas probleem, kus arvatakse, et kui Eestist saab tulevikus tuumariik, siis peatatakse näiteks meretuuleparkide ehitus, sest mõlemat ei ole vaja. Ühe argumendiga hakatakse välistama teist tegevust. **Metsoja** tundis huvi, et kui selline probleem on õhus ning oluliste tegevustega on vaja edasi minna, siis milline on kommunikatsiooniplaan avalikkusele.

Jaanus Uiga nõustus, et see on oluline teemapüstitus. Tulevikku oodates ei saa tänaseid tegevusi unarusse jätta. Tuul ja päike on need, millega peab kindlasti tegelema, olenemata sellest, kas Eestisse tuleb tuumajaam või mitte. Seda, et jäädakse ootama, et 2035. aastal tuleb tuumajaam ja seetõttu tuuleparke pole vaja, siis tegelikkuses nii kaua ei saa oodata. Täna tuleb tegeleda taastuvenergia ning energiatõhususega.

Heiki Kranich sõnas, et on Eestis tuumaenergia suhtes skeptilisel seisukohal, kuid sellega, et tuumaalase hariduse vastu ollakse, ei nõustu. Selleteemalist haridust oleks kindlasti vaja.

Kristen Michal tänas kõiki osalejaid sisuka debati eest. Teema on oluline ning puudutab paljusid inimesi. Arutelu jätkub. Istungil otsust ei langetata, vastavalt töökorrale on avaliku istungi korraldamine kahe pöördumise tulemus. **Michal** leidis, et üksnes teadmine saab olla otsustamise alus. Tuleb silmas pidada, et riskid on lähiriikides olemas, mistõttu täiendavad teadmised on vajalikud. See ei lähe vastuollu ka sellega, kui Eestis tuumajaama ei teki. Ootused töörühmale on, et sealt tulevad teadmised ja hinnangud. Teadmised ning ka mured on olulised avalikult läbi arutada. Ei saa alahinnata asjaliku arutelu rolli hilisemate otsuste tegemise juures.

Yoko Alender sõnas, et põhimõtte on teaduspõhiselt otsuseid teha ning plaane ellu viia. Võtta varakult seisukoht, et ei ole mõtet teadmisi hankida, uuringutes osaleda, sest see nagnii tulemusele ei vii, oleks ennatlik. Ehkki soovitakse elektritarbimise kasvu pidurdada, siis võttes arvesse elektri kasvavat osakaalu rohemajanduses, tuleb hoida avatust kõigile tehnoloogiatele ja uuringutes osaleda, teadmisi hankida ning samasugused ootused on ka töörühmale. Mõlemad pöördumised näitavad hästi, et nii avatumad kui ka välistavad positsioonid on ühiskonnas esindatud ning kogu debatis peavadki antud osapooled paralleelselt liikuma ning suhtlema.

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristen Michal
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Yoko Alender
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Maria Haas
protokollija